

da novi ljudski (gradanski, crkveni) zakon, što se tiče spoljašnjih obaveza ili čina, ne smije ništa dodavati ranijem zakonu.

U takovom se eto svjetlu i u Vesniku Srpske Crkve i na akademickom tlu svećenstvu i drugoj inteligenciji prikazuje u dvadesetom vijeku pod vidom znanosti nauka najboljeg katoličkog teologa i same Crkve!

Mi uostalom ne vjerujemo, da je Dr. I. Gjorgjević u ruci imao Summu sv. Tome, već držimo, da je ovdje, po već uobičajenoj tamo metodi, svoju kurioznu tvrdnju bez svake akribije naprosto prepisao iz kakvog protestantskog auktora pak prepuštamo cijenjenim čitateljima, da odluče, da li taj auktor zajedno sa Dr. I. Gjorgjevićem spada u » »diletantske poznavaoce srednjeevokovnog Zapada«.

Kaptolska tvrđava Sisak.

Dr. L. Ivančan.

Godine 1524. pisao je kralj Ljudevit, zagrebačkomu Kaptolu, da Petar Erdödy (Erdevdy) nećak glasovitoga kardinala i ostrogonskoga nadbiskupa, kani na utoku Kupe u Savu sagraditi tvrđavu, ali da ne imade u tu svrhu potrebni kamen, stoga je zamolio kralja, da zatraži Kaptol i zagrebačkoga biskupa, neka bi Erdödiju dali kamenje nekadanjega grada Siska, koje uzalud leži od gradskih ruševina po ondješnim poljanama. Ta bi tvrđava mnogo koristila cijeloj kraljevini Slavoniji, pak stoga kralj savjetuje Kaptolu, da toj želji Petra Erdöda udovolji. Istodobno javlja, da je o toj stvari pisao i biskupu. (Marčelević, Synopsis diplomatum, u metrop. knjižnici.)

Kraljevo pismo ne nalazi se danas više u kaptolskom arhivu, već je samo regist kanonika Marčelevića poznat, a znade se i to, da kaptol nije prema kraljevoj želji dao Petru Erdödyju kamenje od ruševina staroga sisačkoga grada, već je u potonje doba sam gradio sisačku tvrđavu, upotrijebiv za tu gradnju bez dvojbe kamenje od ruševina nekadanjega grada Siska.

Petar Erdödi hotio je valjda stoga graditi kod Siska utvrdu, da zaštiti svoj posjed Moslavinu od turskih provala, odnosno od osvojenja toga posjeda. Čega se je Petar Erdödy bojao, to se je skoro i dogodilo, jer su već god. 1545. Turci Moslavinu zauzeli. Pošto su Turci osvojili Jasenovicu, bijaše im slobodan prolaz u zemlju među Savom i Dravom, stoga se je već g. 1544. nastojalo oko toga, da se koje mjesto na Savi utvrdi, te time zapriječi daljnja provala u zapadne krajeve. Kaptolske utvrde onkraj Kupe, naročito gornji i doljni Gradac te stara Petrinja, bile su preslabe, da odupru tur-

skoj navali, a kako je Kaptol u okolici Siska imao znatne posjede, to se je i sam Kaptol sjetio prijašnje nakane Erdödyjeve, da sagradi tvrđavu na utoku Kupe u Savu. (Klaić, Povj. Hrvata, V. 162.) Znamenitost položaja Siska, cijenila se je u prastaro i u rimsko doba, nu u vrijeme prve polovine srednjega vijeka, zanemaren bi Sisak gotovo sasvime. Kada je istočna Slavonija, dopanula turskih ruku, postao je Sisak ponovno znatno obranbeno mjesto, za preostalu Slavoniju. (l. c.)

Godine 1544. 4. kolovoza je Kaptol ugovorio sa tadanjim banom Nikolom Zrinjskim, potonjim sigetskim junakom, da će uz pripomoć stališa i redova, kod mjesta Siska sagraditi tvrđavu radi obrane proti turskim provalama. Skoro sljedećih dana, to jest 11. kolovoza, je zagrebački Kaptol iz svoje sredine izaslao Gjuru Majcena, kustosa, te Krištofora, organistu (u to su još doba kanonici bili organiste) u Ljubljanu, da izmole od kraljevskih kapetana, od senata i grada Ljubljane pripomoć za gradnju, te da dovedu odanle zidare. (E. pl. Laszowski, Monum. habs. III. 182.) Svojim je izaslanicima Kaptol izdao pismo na Antuna baruna Turna i kranjske komesare, u kojem se piše, da je Kaptol nakanio sagraditi tvrđavu, koja će štititi ne samo kaptolske interese, nego i one, susjednih zemalja proti turskim provalama. (l. c. str. 185.) Kranjska je vlada pisala Kaptolu, da sa velikim veseljem pozdravlja kaptolsku nakanu podignuća nove utvrde na obali Save, te upozoruje Kaptol, da kralj ima odrediti prinose za takove gradnje, ali da Ljubljana pokaže svoj sporazum sa tim poduzećem, šalje dvije lađe, dva centa baruta i dva željezna topa. (l. c. 186.) Kaptolski izaslanici su na tom putovanju probavili 14 dana, te potrošili sve to vrijeme 5 forinti. (l. c. 182.) Kanonici su istodobno doveli sa sobom nekoga zidarskoga meštra Antuna, kojemu su morali platiti svaki dan jednu forintu, jer drugačije nije htio poći na put. (l. c. 188.)

Prema bilješkama u računima o gradnji sisačke tvrđave, započelo se je sa gradnjom već u kolovozu 1544. god., pak su radnje rukovodili prvi sisački špani ili upravitelji, zagrebački kanonici Mirko iz Rače (Rachinus), koji je podjedno bio vaškanski arhidakon (1542.—1553.), te Mihalj iz Zabrdja (Zaberdinus 1543.—1546.). Ova obojica su bili upravitelji tvrđave Sisak u godinama 1544. i 1545. (l. c. 197.). Od toga vremena su svake godine u kaptolskim sjednicama bila birana po dva kanonika za upravitelje sisačke tvrđave, od kojih je jedan bio arhidakon, a drugi magister. Ovi upravitelji zvali su se špani, prefekti, kadkada i kapetani, ali rijeko su isti i drugu periodu tu tešku i pogibeljnu službu vršili. O samoj gradnji sisačke tvrđave nalaze se u kaptolskom arhivu obširni računi. (Acta Cap. ant. fasc. 31. nr. 85. publicirao ih E. pl. Laszowsky, Mon. habs. III. 197.—230.). Po tim računima se vidi, da su zidarske poslove obavljali Petar de Mediolano, sa pet pomoćnika,

Dominik de Breschia, Martino de Novo loco, Petro Italo de Castello i t. d., a imade među njima i domaćih ljudi iz Gradca, Ostrožina, Ivanića i t. d. Ukupni troškovi gradnje i naknadnih investicija za sisačku tvrđavu od god. 1544. do 1550. iznosili su 3365 for. 28 denara (Lasz. Mon. habs. III. 234.). Naravski da u tim računima nisu sadržani troškovi dovoza kamena, te ručni težaci, koje su po tadanjem običaju podanici besplatno podavali.

Iza Mirka iz Rače i Mihalja iz Zabrdja, bio je upraviteljem sisačke tvrđave Nikola iz Slobočine (de Zlobochyna), jer; obstopi spis u kapt. Arhivu o predaji inventara prvih sisačkih španova, predan po Pavlu Medvefiju i Antunu iz Božjakovine, zagr. kanonicima dana 9. kolovoza 1546. kanoniku Nikoli iz Slobočine, koji je kanonikovao od 1542. do 1578. godine.

Zagrebački je kaptol za gradnju sisačke tvrđave izabrao strateški najzgodniju točku. Ne ima dvojbe, da je Kaptol imao već otprije dosta iskustva, jer je već prije gradnje sisačke tvrđave upravljao sa više svojih tvrđava u pokupskoj okolici, kao primjerice u tvrđavama gornji i donji Gradac, stara Petrinja i t. d. O tim tvrđavama biti će poslije govora. Sisačka tvrđava je pod jesen god. 1544. već na toliko dogotovljena bila, da se je mogla smjestiti u nju malena posada. Dalje utvrđivanje nastavljalo se je slijedećih godina, te je ban Zrinjski god. 1545. sam došao u Sisak, da ogleda sisačku tvrđinu. (Klaić, Povj. Hrv. V. 162.) Sisak je svojim položajem i hrabrom obranom Kaptola, zadržao Turke, da nikada nisu provalili u Zagreb, a time je ujedno spasio sav zapad i zapadnu kulturu od propasti. Turci su osvojili istočni dio Slavonije, veliki dio Ugarske sve do Budima, te su tamo poldrug vijeka stolovali, ali sisačka tvrđava je bila odveć tvrd orah i za tursku čeljust, da preko te tvrde provale na zapad, pak se može punim pravom reći, da je povijest sisačke tvrđave, najsjanija točka povijesti zagrebačkoga kaptola, jer je tamo Kaptol branio ne samo svoje posjede, već kršćansku vjeru i zapadnu kulturu, pak ako je hrvatski narod zaslužio počastni naziv »antemurale Christianitatis« to veliki dio te slave otpada na borbe oko sisačke tvrđave. Karakteristična je izjava povjesničara Dra. Šišića (Pregled povj. hrvat. naroda str. 185.), koji govoreći o sisačkoj bitci godine 1593. veli, »Bitka sisačka znamenit je događaj ne samo u Hrvatskoj, nego i u općoj povijesti; pod zidinami tvrdoga sisačkoga grada našao je islam svoju krajnju sjeverno zapadnu granicu prema Italiji, koje nikad nije prekoračio. Njome prestaje pomalo i doba hrvatske stoljetne defenzive (od 1493.), a počinje malo po malo ofenziva.«

Otkad je sagrađena sisačka tvrđava, sveudilj je odbijala turske navale, ali najveće je opsade pretrpila godina 1591., 1592., 1593. i 1594. Prve tri opsade opisuje zagr. kanonik Nikola Jalkoci (koji je kanonikovao od god. 1580. do 1631.). O opsadi god. 1591.

piše u bolonjskoj kronici: Iste godine (1591.) mjeseca kolovoza je Turčin Hasanpaša podsjeđao tvrdu Sisak sa 35.000 ljudi, te je na nju udarao četiri dana, bijući ju iz bojnih topova sa brda, koje se diže okraj Kupe ravno naprotiv tvrđave. Turaka je poginulo oko stotina, a od kršćana samo tri. (Bol. kron. str. 40.) Jalkoci je kao već imenovani kanonik, došao na nauke u Bolonju god. 1586. Godine 1589. povratio se je po nalogu kaptola u Zagreb, a tada bje izabran sisačkim španom, te je god. 1591. prigodom prve opsade Siska bio prisutan u tvrđavi, pak je tu opsadu poslije u bolonjskoj kronici i opisao, kada se je u prosincu god. 1591. vratio u Bolonju kao rektor zavoda. Drugu i treću opsadu je u istoj kronici opisao po saopćenim mu podacima iz Zagreba, u istoj bolonjskoj kronici. (Vidi u arhivu Jugosl. akademije bol. kroniku po sign. IV. c. 8.) Isti taj kanonik Nikola Jalkoci bio je god. 1596. kaptolski dekan, te je sagradio i utvrdio u okolini Siska tvrđavu Drenčinu. (I. c. 51.).

Prigodom druge znamenitije opsade Siska bio je sisački špan ili zapovjednik Nikola Mikac, koji je bio rodom iz Tišine u sisačkoj okolini. On je bio najprije prepozit bl. Djevice Marije na Kaptolu, poslije je bio zagr. kanonik i kantor, ali je god. 1591. prošao u nižji čin, zamijeniv se u službi sa Ivanom iz Dubrave. Čazmanskim prepozitom, zato, da može postati sisačkim španom, te poći na ratište, jer kao kantor nije mogao biti radi kantorske službe odsutan iz Zagreba. O Mikacu veli glasoviti povjesničar Istvanfy, »vir fortis et inavidus«. Mikac je iz ratišta više listova pisao Kaptolu o teškom položaju, u kom se je on sa vojskom nalazio, te je više tih listova publicirao Krčelić u povjesti zagr. crkve. (I. pag. 286.). Osim toga je Mikac opisao drugu opsadu sisačke tvrđave obširnije pod naslovom: Obsidio sisciensis, koji je opis štampan u sborniku, *Scriptores rerum hungaricarum minores*, edidit M. G. Kovachevich. (Tom. I. 201.—205.). (Vidi Klaić, *Povj. Hrvata V.* str. 30. u prilogu). Sdvojni položaj Mikca i njegove vojske dokazuju mjesta u njegovim pismima, koja glase: »Molite se Bogu u kostrijeti i pepelu pošteći, da Bog odvrati pogibelj, koja našim glavama prijeti«, ili na drugom mjestu, »više pisati priječi tuga, jer smo svi slomljeni žalošću i strahom«. (Kercs. H. E. Z. I. 283.).

Mikac je god. 1593. postao kninski, 1598. pečuhski, a iste godine i varadinski biskup, ali je napokon za Bočkajeve bune, zarobljen i skinut sa biskupije, a kada bje pušten na slobodu, boravio je kod ostrogonskoga nadbiskupa i kardinala Forgača, gdje se je i doživio. (Bol. kron. 91.).

Treća opsada sisačke tvrđave, bila je god. 1593. Tada bijahu sisački špani: Blaž Gjurak sa Matijom Fintičem, koji su bili već prije naročito god. 1589. odnosno 1590. sisački špani.

U siječnju godine 1593. sastao se je u Zagrebu sabor, pak je ustanovljeno, da je u posljednje dvije godine bosanski Hasan-paša

spalio oko 26 gradova i kaštela, a odvuкао u ropstvo oko 35.000 ljudi iz one okolice, stoga se je imala sabrati mnogobrojnija vojska, da se uzmogne oduprijeti Turcima, koji su se spremali opet navaliti na sisačku tvrđavu, da ju konačno osvoje, te da si prokrče put na zapad. Nakon što je Hasanpaša osvojio sve utvrde od Kostajnice do Siska, počeo je od 15. lipnja podsjedati sisačku tvrđavu, smjestiv svoje topove na desnoj obali Kupe, neposredno pred ušćem Kupe u Savu, pak je sa tih pozicija dao pucati na tvrđavu. Za prvih navala poginuo je slavnom smrću kanonik Matija Fintić, pogodan topovskim zrnom, a tada je svu obranu tvrde rukovodio Blaž Gjurak, koji je imao uza sebe posadu od 300 momaka. Neko je vrijeme mala posada odoljevala napadajima Turaka, ali tada poruči Gjurak sabranom kršćanskoj vojsci u blizini Siska, nebude li obsjednutima još danas pomoć stigla, da će Turci Sisak zauzeti. Dana 22. lipnja god. 1593. nagnuše vojske kršćanske pod vodstvom bana Tome Erdödy, Ruprehta Eggenberga, karlovačkoga generala Andrije Auersberga i t. d. sa oko 5000 momaka vojske, u pomoć sisačkoj tvrđavi. Hasanpaša imao je redovitih vojnika 18.000, a neredovitih četa oko 20.000. Od te je vojske odabrao najbolju momčad od 10.000 ljudi, pak je sa tom vojskom započeo borbu. Kršćanska je vojska navalila na Turke, a kad je Gjurak vidio, da mu je prispjela pomoć, provalio je i on sa svojom posadom iz tvrđave, te uslijed tog nastade toliki metež među Turcima, da su oni potisnuti od Gjuraka i karlovačkih arkebusira, vodenih po Stjepanu Blagajskomu, hoteći se spasiti, najvećim dijelom potopili se u Kupi. U Kupi utopio se je uz mnoge turske vode i bosanski paša, Hasan. Obširni opis te znamenite bitke nalazi se uz nacрте bojišta u Klaićevoj Povjesti Hrvata. (Sv. V. 390. i slied.).

U priznanje Gjurakovih zasluga prigodom treće opsade Siska, bje god. 1596. iza smrti zagr. kanonika i kantora Matije iz Dubrave, Gjurak imenovan kantorom. Stališi i redovi su u saboru 7. I. 1595. svečanom ispravom, koja se nalazi u kapt. Arhivu, (Acta Cap. ant. fasc. 32. nr. 2.) a publicirao ju je Krčelić, (H. E. Z. I. 300.) priznali junačtvo Gjuraka, u kojoj se obširno opisuju sve okolnosti treće opsade Siska. Po toj se izpravi vidi, da je Gjurak prigodom te bitke i ranjen. Gjurak je od kralja dobio plemstvo, a papa ga je prigodom neke audijencije, kada je u poslu bolonjskog zavoda u Rim došao, svečano pohvalio. (Chron. bon. 60.) Krčelić navodi, da je poslije smrti biskupa Stankovačkoga g. 1596. bio Gjurak ozbiljni kandidat za zagr. biskupsku stolicu, koju međutim nije polučio jer je valjda već prestar bio. Vrijedno je tom zgodom istaknuti, da je sisačku bitku opjevao kajkavskim narečjem Tomo Goričanec, pod naslovom: »Erdödy Tomaša horv. dalm. slavonskoga bana opsegiejnje i poboj sisečki. Zagreb 1837. u 8. str. 69«. U trećoj pjesmi nalazi se, dakako fingirani govor kanonika Matije Fintića,

a u šestnajstoj Blaža Gjuraka. Ova je pjesma najveće pjesničko djelo kajkavske literature, te se odlikuje i svojim nutarnjim vrlinama, nu prošla je ne opažena, jer je pisana kajkavskim narječjem. (Strohal, Katol. list, 1910. 142).

Poslije treće opsade Siska bila je tvrđava tako oštećena, a razmak do četvrte opsade tako kratak, da nije bilo moguće razrušene zidove tvrđave popraviti, prije nego li su Turci na tvrđu navallili, da osvete poraz od godine 1593. Kralj je Kaptolu darovao prihode opatije Perno, da se tim приходима tvrđava popravi. God. 1594. zapovjedali su u sisačkoj tvrđavi kanonici Andrija Kovačić (Fabricius) i Gašpar Grangija (Grannya) a imali su posade oko 100 ljudi, dočim je Turaka bilo oko 60.000, pak su se zapovjednici unatoč tomu šest dana opirali tolikoj sili, nu pošto od nikuda nije bilo pomoći, to su Turci tvrđavu 28. kolovoza zauzeli. Kanonik Grangija je pao u boju. Poslije mu staviše rodaci nadgrobnu ploču, koja se danas nalazi u arheološkom muzeju, sa napisom, Anno 1594. circa festum Exaltationis S. Crucis, A. R. Gaspar Granya Arch. Bexin et C. Z. in obsidione et expugnatione castris Sziszek, fortissime dimicando gladio caesus gloriosam mortem pro fide orthodoxa petit. Kanonik Kovačić je sa 20 drugova zarobljen te odpremljen u Carigrad. Kovačević kanonik od godine 1694. do 1724. piše, da se je pripovjedalo, kako su Turci Kovačića oko Gjurgjeva sašili u volovsku kožu te ga utopili u moru. (Arkiv jugosl. akademije, rukopis II. d. 217). Turci u ostalom nisu dugo posjedovali tvrđu Sisak. Godine 1594. nisu izabirani sisački španovi, pak je u kaptolskom albumu upisano: »Sisački španat za sada nije popunjen, radi ratnih prilika, uništene sisačke provincije i cijeloga kraja sve do Zagreba. (Acta Cap. ant. facs. 105. nr. 3). Godne 1594. je nadvojvoda Maksimilijan stigao 24. srpnja u Zagreb, 27. VII, u Letovanić, 28. VII. u Brest, pa je onda 1. kolovoza čitavu vojsku poveo preko Kupe pod Petrinju. Lenković je sa svojim Uskocima zauzeo Hrastovicu (5. kolovoza) i Gore, te se je onda oborio na jednu kulu, udaljenu samo 200 koraka od petrinjske tvrde, koja je mnogo smetala pri podsiedanju. Tek kada je ta kula osvojena, mogao je Maksimilijan svom snagom iz svojih osam topova udarati na Petrinju. Rustanbeg uvidi, da ne može grada obraniti, stoga u noći od 9. na 10. kolovoza ostavi sa čitavom posadom Petrinju. Kad je Petrinja gorila, ostavi turska posada 10. listopada tvrđu Sisak. (Klaić, Povj. Hrvata, V. 400).

Godine 1596. bila je opet znamenita bitka radi Petrinje koju su Turci svom silom hotjeli opet osvojiti. Kako je od godine 1594. sisačka tvrđava opet bila kaptolska, to je sisačka tvrđava bez dvojbe mnogo doprinesla k uspješnoj pobjedi kršćanske vojske kod Petrinje. Borbu kod Petrinje opisao je u pjesmi Nikola Selnicej, najprije zagrebački kanonik, a poslije srijemski, pečuški, a napo-

kon od godine 1598. zagrebački biskup. On je spjevao pjesmu pod naslovom: »Obsidiones Petriniae et cladis Szerdarianae, Historia Nicolao Zelniczey conscripta, anno 1596.« Ta se pjesma u veoma lijepom rukopisu čuva u kaptolskom Arkivu. (Act. Cap. ant. f. 99, nr. 89). U bitci kod Petrinje je ban Ivan barun Drašković, sa Jurjem Lenkovićem i Sigmundom Herbersteinom sa osam tisuća kršćanskih vojnika, pobjedio i u bijeg natjerao do 60.000 Turaka. (Kukulj. Arkiv za jugosl. povjest. X. 121.) Poslije pobjede kod Petrinje 22. septembra 1595. kojom je sva zemlja na sjeveru Kupe zauvijek oslobođena od turskih provala, je u velikom turskom ratu, koji je trajao do godine 1606. bila Hrvatska tek sporedno ratište, a kada je poslije dugih pregovaranja sa Turcima 11. novembra 1606. na ušću rijeke Žitve u Dunav, nedaleko Komarona sklopljen mir, tada je i prestala turska prevlast u okolici Kupe, koja je tada počela postepeno padati, (Šišić, Pregled povjesti hrv. naroda 185).

Nakon smaknuća Petra Zrinjskoga i Krsta Frankopana godine 1671. mislili su austrijski generali, da je došao zgodan čas ponoviti pregovore, koje je svojedobno general Leslie vodio sa Kaptolom, da vojska preuzme ne samo sisačku tvrđavu, već i sve kaptolske posjede u sisačkoj okolici. Vojsci nije valjda niti bila toliko na misli obrana onih krajeva od turskih provala, već im se je po svojoj prilici htjelo ondje pašovati, kao u ostalim krajevima, koji su bili vojnički organizirani. Kralj se u prijašnje doba nije usudio, radi ugleda Kaptola, identificirati sa željama svojih generala. Iza smaknuća Petra Zrinjskoga, Krste Frankopana i mnogih inih moćnih velikaša u Mađarskoj, je vojnička moć veoma porasla, pak je tada dakako sa znanjem i privolom kralja, došao u Zagreb karlovački general Herberstein, da o tom pitanju pregovara.

U bolojnskoj kronici, je tadanji rektor, zagrebački kanonik Tomo Augustić, godine 1672. upisao sljedeće: »*Domnus Josephus Abserbstein, (imalo bi biti upisano »Herberstein«) Generalis Carolostadiensis Vienna per Graecium in Croatiae properat, Mandatum Suae Maiestatis Reverendissimo Domino Praelato Zagrabiensi praesentat, ut idem dominus Reverendissimus cum Venerabili Capitulo Zagrabiensi ageret, quatenus Castrum Sziszek idem Venerabile Capitulum Suae Maiestati, pro bonis aliquibus ficalibus Zriny, vel Tersachky cederet, et interim ipse in persona Zagrabiae in monte Grecensi in domibus Zrinianis manet, per literas proprias suscitatum olim Negotum, per Lezlium Generalem Varasdinensem denuo tractandi nomine Suae Maiestatis proponit, et cum nihil se posse efficere adverteret, verbis iminatoriis per internuncium D. Praszky attunc supremum Dicae Regiae exactorem, Venerabili Capituli denunciatis, Carolostadium versus movet.* (Chron. Colleg. Bonon. fundati, Arkiv jug. akad. IV. c. 8. M. S. C. pag. 182).

Kaptol je poslao u Beč svoga najokretnijega kanonika, lektora Matiju Slovenčiča, koji je pet mjeseci tamo boravio, dok mu je

uspjelo uz pripomoć uglednih i uplivnih prijatelja Kaptola izhoditi kraljevski dekret, kojim se određuje, da tvrđava zajedno sa sisačkim posjedima i nadalje ostane u vlastnosti Kaptola, to je pako bilo tim teže polučiti, jer su neki pogranični susjedi a i mnogi vlastelini (Regnicolae) lažnim denuncijacijama pred kraljem ocrnili kaptolsku upravu tvrđe i posjeda (l. c.).

U XVII. stoljeću je još uvijek sisačka tvrđava veliku znamenitost imala, ma da nisu Turci mnogo napadaja u tim krajevima izvadali, ali zato su krajiški generali podjednako nastojali sisačku tvrđavu pod svoju vlast dobiti, te ju Kaptolu oduzeti. Naročito se je u tom nastojanju isticao varaždinski general Suza, koji je opetovano molio kralja Leopolda, da mu dozvoli zauzeti tvrđavu. Kralj je Leopold nastojao od Kaptola ishoditi dozvolu predaje tvrđave, ali nije mogao to polučiti, pak je na neprestano dodjavanje vojničkih oblasti, napokon pristao na to, da vojnici zauzmu tvrđavu, ali bez proljevanja krvi. General se je poslužio varkom, upotrijebiv nekoga čovjeka, koji je vojsku opskrbljivao živežom. Taj je sa dozvolom tadanjega sisačkoga špana Mihalja Rožmana, koji je kanonikovao od god. 1664. do 1676. u godini 1672. spremio u sisačkoj tvrđavi daske, a 27. X. došao je rano u jutro, isti po te daske, sa ladom punom bačava, navodeći, da po nalogu generala mora daske odpremiti u Petrinju, pak je molio vrataru, da mu otvori prije uobičajenoga vremena vrata tvrđave. Vrtar je pošao k španu Rožmanu, koji je još u krevetu ležao, po ključeve tvrđave. Nakon otvorenih vrata, pošao je vrtar sa četiri vojnika iznašati daske, nu vojnici koji su nosili daske, došav do vrata tvrđave, spustili su ih na pod, a buduć nije uslijed toga bilo moguće vrata zatvoriti, to su drugi vojnici, koji su se u bačvama sakriveni nalazili, došuljav se ne opaženi uslijed guste magle do gradskih zidina, provalili u tvrđavu, a pošto je tih vojnika bilo oko 50 to su lahko svladali malobrojnu posadu, te zauzeli tvrđavu. Rožmana su još u krevetu našli, te odpremili u grad Sisak; tvrđava bje zauzeta bez proljevanja krvi, a spise i sav inventar u vrijednosti od 15.000 forinti osvojili su vojnici. (Arkiv jugosl. akadem. Kovachevich, rukopis II. d. 214). Isto tako opisuje taj događaj bolonjska kronika (str. 184).

Proti Rožmanu proveo je Kaptol radi gubitka tvrđave istragu, pak kada bje ustanovljeno, da je veoma površno nadzor vodio, povjeravajući ključeve tvrđave vrtarima, bje suden na gubitak predija i vjekovito isključenje iz kanoničkoga društva. Rožman je odijeljeno od kanonika živio, te je umro u Bistrici god. 1676., kamo ga je biskup Borković poslao, da pomaže u korizmi ispovjedati. Kovachević misli, da je umro od žalosti, radi diktirane mu kazne. (II. d. 216.). Kaptol je nastojao umah od kralja izmoliti povratak tvrđave, ali mu je to uspjelo tek 4. I. 1682. uz pripomoć biskupa Borkovića, koji je sklonio varaždinskoga generala Ferdinanda Trautmans-

dorfa, da je kaptolsku molbu kod kralja preporučio. (Act. Cap. ant. fasc. 107. nr. 182.)

Poslije toga vremena nije bilo više turskih znatnijih provala u sisačkoj okolici, premda su još uvijek izabirani sisački špani, kako se to razabire iz albuma, u koje su upisivani razni kaptolski službenici. Borba proti Turcima se je prema koncu XVII. stoljeća vodila u istočnoj Slavoniji, istodobno sa borbom, koja se je proti Turcima vodila radi Ugarske.

Kada je pako sredinom XVIII. stoljeća utemeljena banska krajina, koja je dopirala sve do Kupe, tada je u opće prestala važnost sisačke tvrđave, ali ju je ipak Kaptol uzdržavao sve do godine 1872. kada je žalibože prodana nekomu Pajanoviću i to uz bezcjenu. (Kapt. Arkiv, vidi zapisnik god. 1872. broj 1031.)

Stolna crkva u Senju sa zvonikom iz godine 1000.

Pod gornjim naslovom napisao Dr. Josip Frančišković, kanonik, zanimljivu historičko-liturgičku raspravu u »Bogoslovnoj Smotri« god. 1927. br. 4. Raspravu je završio riječima: »I biskup je Maurović radio na obnovi stolne crkve u većem opsegu, te je hrvatska vlada i dovoljnu svotu tečajem više godina dopitala (i radnice tvornice duhana sabrale su za jedan oltar), no natezanjem, što i kako da se restaurira, nadošao je svjetski rat, koji je sve lijepe osnove pomeo, pa i senjska katedrala čeka na bolja vremena i dobrotvore.«

To je napisano bona fide, no nekim su krugovima ove riječi dale povoda, te su stali pitati: što je sada s onim novcem, koji je hrvatska vlada tečajem više godina doznačivala za restauraciju senjske stolne crkve, gdje se taj novac sada čuva, ili u što je eventualno potrošen?

Na to pitanje svakako je od potrebe odgovoriti, da budu umireni službeni krugovi, pa to i činimo ovim recima, koji će ujedno nadopuniti spomenutu raspravu.

Biskup senjski i modruški Dr. A. Maurović obratio se bio na kr. zemaljsku vladu, odjel za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu s predstavkom, da doznači potrebitu novčanu svotu za restauraciju stolne crkve i za gradnju tornja. Zemaljska je vlada 26. siječnja 1899. odgovorila bisk. Ordinarijatu u Senju, da je pripravna izvesti restauraciju stolne crkve i gradnju zvonika te doprinijeti u tu svrhu iz autonomnoga proračuna trošak od 100.000 Kruna, i to u godišnjim obrocima od 10.000 K. počevši od slijedeće godine, u kojoj će otpasti prinos za prvostolnu crkvu zagrebačku.